

รายงานผลการถอดบทเรียนเกษตรกรต้นแบบ
ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.)
อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ เดือน กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๖๘

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลเกษตรกรต้นแบบข้อมูลพื้นฐาน :

ชื่อประธานศูนย์ : นายสุธรรม อัดดอตัน

ชื่อศูนย์ศพก. : ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอจอมทอง

สถานที่ตั้ง : บ้านสบแปะ หมู่ที่ 1 ตำบลบ้านแปะ อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

เบอร์โทร : 095-2345444

สินค้าหลัก : ลำไย

ประวัติ ศพก. :

อำเภอจอมทองเป็นอำเภอที่อยู่ทางตอนใต้ของจังหวัดเชียงใหม่ ประชากรส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนลำไยเป็นหลักซึ่งถือเป็นพืชเศรษฐกิจของพื้นที่ โดยเน้นการผลิตลำไยนอกฤดูมากกว่าในฤดูเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาสินค้าล้นตลาดในช่วงผลผลิตตามฤดูกาล โดยเกษตรกรจะเลือกช่วงเวลาเก็บเกี่ยวผลผลิตให้ตรงกับความต้องการของตลาด เช่น เทศกาลตรุษจีน เป็นต้น อย่างไรก็ตามในช่วงหลายปีที่ผ่านมาได้มีการขยายพื้นที่การผลิตลำไยเป็นจำนวนมาก มีการใช้สารเร่งดอกและผลลำไยให้ออกนอกฤดู ทำให้มีผลผลิตลำไยออกสู่ตลาดเป็นจำนวนมากและต่อเนื่องตลอดทั้งปี ซึ่งส่งผลให้เกษตรกรประสบปัญหาราคาสินค้าตกต่ำ แต่มีต้นทุนการผลิตที่สูงขึ้น ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าที่มีคุณภาพและมีความปลอดภัย คำนึงกับเงินที่เสียไป

เพื่อให้ได้ผลผลิตตรงตามความต้องการของตลาด เกษตรกรในพื้นที่จึงได้มีการศึกษาหาความรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตลำไย ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มปริมาณผลผลิตมาตลอด โดยมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชน และสถานศึกษาให้ความร่วมมือ เช่น โครงการศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โครงการเกษตรแปลงใหญ่ การอบรมให้ความรู้ด้านการผลิตลำไยคุณภาพ การเชื่อมโยงตลาดจากสหกรณ์การเกษตรจอมทอง เป็นต้น

นายสุธรรม อัดดอตัน ได้รับเลือกให้เป็นเกษตรกรต้นแบบ/ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ของอำเภอจอมทอง โดยได้เริ่มจัดตั้งศูนย์ ฯ ขึ้นปี 2560 ในพื้นที่บ้านสบแปะ ม.1 ต.บ้านแปะ อ.จอมทอง จ.เชียงใหม่ ปัจจุบันมีพื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 10 ไร่ เนื่องจากเป็นเกษตรกรต้นแบบที่ประสบความสำเร็จในการผลิตลำไยนอกฤดู มีการบริหารจัดการแปลงที่ดี ผลผลิตมีคุณภาพได้รับการรับรองตามมาตรฐาน GAP มีการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สามารถเป็นแหล่งเรียนรู้และขยายผลให้กับเกษตรกรในพื้นที่ใกล้เคียงได้

ฐานการเรียนรู้ :

ฐานการเรียนรู้ที่ 1 การวางแผนการผลิตลำไย มีการวางแผนการผลิตกำหนดสัดส่วนการผลิตลำไยทั้งในฤดูและนอกฤดู รวมทั้งการวางแผนการผลิตเพื่อกำหนดระยะเวลาเก็บเกี่ยวลำไยให้กระจายออกในแต่ละเดือน ป้องกันผลผลิตกระจุกตัว หลีกเลี่ยงการเก็บผลผลิตในช่วงที่ผลผลิตลำไยในพื้นที่อื่นออกพร้อมกันมาก ๆ (ลำไยในฤดู) ซึ่งจะส่งผลให้ราคาซื้อผลผลิตในช่วงนั้นตกต่ำได้

ฐานการเรียนรู้ที่ 2 การตัดแต่งกิ่ง/การตัดแต่งทรงพุ่ม มีการตัดแต่งทรงพุ่มลำไยในแปลงผลิตลำไย ทำให้ต้นลำไยโปร่ง ลดการสะสมของโรคและแมลง แสงแดดส่องถึงโคนต้น ช่วยกระตุ้นการแตกใบ และออกดอกได้ดี การตัดแต่งกิ่ง การตัดแต่งทรงพุ่ม โดยมีการควบคุมความสูงประมาณ 4 เมตร เพื่อความสะดวกในการดำเนินการ กิจกรรมต่าง ๆ ในการดูแล และการบริหารจัดการ ลดต้นทุนด้านแรงงาน และไม้ค้ำยัน ช่วยลดความเสี่ยงลำไยหักโค่นหรือกิ่งฉีกขาด

ฐานการเรียนรู้ที่ 3 การชักนำให้ออกดอก การใช้เทคนิคการลดต้นทุนในการกระตุ้นให้ลำไย ออกดอก ต้องมีการเตรียมต้นให้สมบูรณ์ เตรียมความพร้อมของต้นลำไย การจัดการความชื้นในดินอย่างเหมาะสมในการชักนำให้ลำไยออกดอก

ฐานเรียนรู้ที่ 4 การเพิ่มคุณภาพของผลผลิตลำไย การพัฒนาคุณภาพลำไย การตัดแต่งข้อผล การทำลำไยคุณภาพเกรด AA จะดำเนินการด้วยการตัดแต่งกิ่ง และการตัดแต่งข้อผลให้มีจำนวนผลลำไย 25-35 ผลต่อข้อ ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มขนาดผลลำไย และทำให้ผลมีขนาดที่สม่ำเสมอ ผลสุกเร็วขึ้น ต้นลำไยสมบูรณ์ไม่โทรม ขนาดผลผลิต มีขนาดใหญ่ตรงกับความต้องการของตลาด รวมถึงมีแนวทางการผลิตที่เน้นความปลอดภัยของผลผลิต เพิ่มผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่ให้สูง มีการวางแผนการผลิตเลือกช่วงการผลิตให้เหมาะสม

ฐานเรียนรู้ที่ 5 การใช้ปุ๋ยสังคด และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์/น้ำหมักชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิต การใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดินเพื่อลดต้นทุนในการผลิต โดยการใช้แม่ปุ๋ย ทั้ง 3 สูตรได้แก่ 46-0-0, 18-46-0, 0-0-60 การผลิตปุ๋ยหมัก/น้ำหมักชีวภาพ เพื่อใช้ทดแทนปุ๋ยเคมี/สารเคมีมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ (ปุ๋ยมูลไส้เดือน) ปรับปรุงบำรุงดิน

นอกจากนี้ภายในศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ยังมีการบริหารจัดการแปลงเพื่อให้สามารถลดต้นทุน เพิ่มผลผลิต และเกิดประโยชน์สูงสุด

การบริหารจัดการน้ำ

- การวางระบบมินิสปริงเกอร์ เพื่อลดการใช้แรงงานและใช้น้ำอย่างประหยัด
- การจัดสร้างอ่างเก็บน้ำสำรองเพื่อใช้ประโยชน์

การจัดการศัตรูพืช

- มีการใช้หลักการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน (IPM) ภายในแปลง
- มีการผลิตขยายสารชีวภัณฑ์ ไว้ใช้ในแปลงผลิตลำไย

การประกอบอาชีพเสริมในแปลงผลิตลำไย

- การเลี้ยงผึ้ง
- การปลูกผักสวนครัว
- การเลี้ยงปลาในอ่างเก็บน้ำ

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

1. ศูนย์ศพก. เน้นการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ใช้ศูนย์เป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของภาครัฐ มีการอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกในด้านการให้บริการด้านเกษตร การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีเพื่อให้ผลิตผลได้มาตรฐานปลอดภัย ปลอดภัยศัตรูพืช ได้รับการรับรองมาตรฐาน GAP

2. สมาชิกมีความสามารถหลากหลาย มีความสนใจและให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมเรียนรู้พัฒนาตนเอง มีการนำนวัตกรรมเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาประยุกต์ใช้ในแปลงผลิตของตนเอง ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงแนวทางการบริหารจัดการกระบวนการกลุ่ม และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ได้สนับสนุนองค์ความรู้ และสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มโดยตลอด

4. การพัฒนาศพก.หลัก เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรการนำ BCG Model ขับเคลื่อนศพก.ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีชีวิต และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ให้กับเกษตรกรผู้สนใจเข้ามาศึกษาเรียนรู้ และนำไปปรับใช้ในแปลงผลิตของตนเอง

ปัญหา อุปสรรค และข้อจำกัด

1. ขาดแคลนแรงงาน
2. ด้านการตลาด ความผันผวนราคาผลผลิต
3. ภัยธรรมชาติ (ภัยแล้ง วาตภัย อุทกภัย)
4. การระบาดของโรค และแมลงศัตรูพืช
5. ปัจจัยการผลิตที่สูงขึ้น ทำให้ต้นทุนการผลิตเพิ่มสูงขึ้น

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ลดรายจ่าย สร้างรายได้สนับสนุนการเกิดอาชีพในชุมชน
2. มีการรวมกลุ่ม ร่วมมือร่วมแรงกัน เกิดความสามัคคีในชุมชน
3. ลดการใช้สารเคมี ทำให้เกษตรกรเกิดการปรับเปลี่ยน ใช้สารชีวภัณฑ์และปุ๋ยอินทรีย์

สามารถลดต้นทุนการผลิตได้

4. การสร้างเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้พัฒนาด้านการผลิต ด้านการตลาด การกระจายผลผลิต เพิ่มช่องทางด้านการตลาด

การขยายผลสู่เกษตรกรอื่นๆ

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแหล่งศึกษา และเรียนรู้ของเกษตรกรและประชาชนที่สนใจในด้านการเกษตรจากสถานที่จริง เรียนรู้จากเกษตรกรต้นแบบที่ทำอาชีพการเกษตรและประสบความสำเร็จ โดยมี นายสุธรรม อื้อดต๋อ กัน เกษตรกรต้นแบบ ซึ่งประสบความสำเร็จด้านการผลิตลำไยคุณภาพ มีการถ่ายทอดความรู้ กิจกรรมของศูนย์เรียนรู้ฯ ที่หลากหลาย ครอบคลุมในกิจกรรมการเกษตรด้านต่าง ๆ มีการเชื่อมโยงศูนย์เครือข่าย ศพก. ได้แก่ ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน (ศดปช.) ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน สามารถเป็นจุดเรียนรู้ เป็นแหล่งศึกษาดูงานให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างดี เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเกษตรในชุมชนอย่างยั่งยืน

โดยเกษตรกรในชุมชน และบุคคลทั่วไป สามารถเรียนรู้ในกิจกรรมต่างๆ ดังนี้

1. การวางแผนการผลิตลำไย เพื่อกำหนดระยะเวลาเก็บเกี่ยวลำไยให้กระจายออกสู่ตลาดในแต่ละเดือน ป้องกันผลผลิตกระจุกตัว หลีกเลี่ยงการเก็บผลผลิตในช่วงที่ผลผลิตลำไยในพื้นที่อื่นออกพร้อมกันมาก ๆ (ลำไยในฤดู) ซึ่งจะส่งผลให้ราคารับซื้อผลผลิตในช่วงนั้นตกต่ำได้

2. การตัดแต่งกิ่ง/การตัดแต่งทรงพุ่ม เพื่อความสะดวกในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ในการดูแล และการบริหารจัดการ ลดต้นทุนด้านแรงงาน และไม้ค้ำยัน ช่วยลดความเสี่ยงลำไยหักโค่นหรือกิ่งฉีกขาด

3. การพัฒนาคุณภาพลำไย การตัดแต่งข้อผล การทำลำไยคุณภาพเกรด AA ตรงกับความต้องการของตลาด รวมถึงมีแนวทางการผลิตที่เน้นความปลอดภัยของผลผลิต

4. การชักนำให้ออกดอก การใช้เทคนิคการลดต้นทุนในการกระตุ้นให้ลำไย ออกดอก ต้องมีการเตรียมต้นให้สมบูรณ์ เตรียมความพร้อมของต้นลำไย การจัดการความชื้นในดินอย่างเหมาะสมในการชักนำให้ลำไยออกดอก

5. การใช้ปุ๋ยสั่งตัด และการผลิตปุ๋ยอินทรีย์/น้ำหมักชีวภาพ เพื่อลดต้นทุนการผลิต การใช้ปุ๋ยเคมีตามค่าวิเคราะห์ดินเพื่อลดต้นทุนในการผลิต โดยการใช้แม่ปุ๋ยทั้ง 3 สูตรได้แก่ 46-0-0, 18-46-0, 0-0-60 การผลิตปุ๋ยหมัก/น้ำหมักชีวภาพ เพื่อใช้ทดแทนปุ๋ยเคมี/สารเคมีมีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ (ปุ๋ยมูลไส้เดือน) ปรับปรุงบำรุงดิน

6. การบริหารจัดการน้ำ การวางระบบมินิสปริงเกอร์ เพื่อลดการใช้แรงงานและใช้น้ำอย่างประหยัด การจัดสร้างอ่างเก็บน้ำสำรองเพื่อใช้ประโยชน์

7. การบริหารจัดการแปลง การประกอบอาชีพเสริมในแปลงผลิตลำไย

- การเลี้ยงผึ้ง
- การปลูกผักสวนครัว
- การเลี้ยงปลาในอ่างเก็บน้ำ

8. การจัดการศัตรูพืช มีการใช้หลักการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน (IPM) ภายในแปลงมีการผลิตขยายสารชีวภัณฑ์ ไว้ใช้ในแปลงผลิตลำไย

สถานที่ถอดบทเรียน

ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ทีมงานผู้ถอดบทเรียน

นางสาวพิมพ์พรรณ นันตะภูมิ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

นางสาวณัฐญา สุขประกอบ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ สำนักงานเกษตรอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่

ผู้รับการถอดบทเรียน

นายสุธรรม อืดต่อกัน ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่